

Bu şehre bir sunuş yazmak için yeterli kelimelere sahip değilim. Yıllar önce üniversiteye geldiğimde memleketimden ayrılmanın verdiği sızıyla hissettiğim çocukça nefretin böylesi bir aşka dönüşmesi herhalde sadece bana has bir duygu değildir. Ara Güler İstanbul'un değişiminden ıstırapla bahsediyor, kaydı gerektiren bir şeyin kalmadığından, rengimizin değiştiğinden; diğer yandan değişimin durmayacağından... Ben İstanbul'un bu halini gördüm ve eskiye duyduğum özlemlerle birlikte şimdiki hali ile İstanbul yine İstanbul. İstanbul hep İstanbul.

Şehirlerin kurulması uzun zamana yayılan bir olgu. İstanbul'un köklerinin yedi kat yere ve yedi kat göğe uzanır bir hal içerisinde olduğu herkesin malumu ve kabulü. İstanbul sürekli kuruluyor. Bu anlamda Sayın Baha Tanman'ın ifadesine katılmamak mümkün değil: İstanbul bir kere kurulmuş ve bırakılmış bir Venedik, bir Viyana gibi değil. Sürekli kuruluyor, sürekli canlı. Kökleri derin, her an yeni.

Bize düşen görev öğrendiğimiz, bildiğimiz, gördüğümüz, hissettiğimiz bu eskimeyen yeni şehre bir eskimeyecek tuğla ekleyebilmek.

Halil Cibran'ın *Ermiş* adlı eseri, Ermiş ile Orphalese halkı arasında geçen diyalog üzerine kurulmuştur. Eserde sevgi, aşk, hayat, Tanrı üzerine sorulan onlarca soru ile Ermiş'nin bunlara verdiği cevaplar vardır. Uzun konuşmalardan sonra topluluktan birisi;

-"Bize dinden bahset" der.

Ermiş'in cevabı:

-"Bu gün hiç başka bir şeyden söz ettim mi?" şeklinde olur.

DİN ve HAYAT Dergisi dinin hayat içindeki izlerini göstermeyi amaçlıyor. Bu sayıda İstanbul'un her yönüne küçük bir dokunuş göreceksiniz. Anlattığımız, deşindiğimiz her şey inandıklarımızdır, dindir, şehirdir, hayattır. Hiçbiri ayrı, hiçbiri gayrı değildir.

Dosyamız o kadar yoğun ki her bir ismi buraya taşımak imkansız görünüyor. Şehirlerin kuruluş felsefesi, İstanbul'daki Sahabe kabirleri, geçmişle gelecek arasındaki İstanbul, yabancıların gözüyle İstanbul hakkındaki makalelerimiz dosyamızdan verebileceğimiz birkaç örnek. Ayrıca musikî, fotoğraf, tasavvuf, mimarî üzerine doyurucu söyleşiler bulacaksınız. Bu kadar ipucu kâfi diyerek sizleri İstanbul'u keşfe davet ediyoruz.

Emeği geçen herkese teşekkürler...

Saygılarımla
Kerime Cesur

OSMAN NURİ ERGİN HAYATI, ESERLERİ VE ŞAHSİYETİ

İrfan DAĞDELEN*

**TÜRK İLİM VE KÜLTÜR HAYATINA EŞSİZ ESERLERLE KATKIDA BULUNAN
OSMAN NURİ ERGİN'İN HAYATI BOYUNCA BİRİKTİRDİĞİ KİTAPLAR, TIPKI YAZMIŞ
VE HAZIRLAMIŞ OLDUĞU ESERLER GİBİ GELECEK KUŞAKLARA BIRAKTIĞI BİR
HAZİNE MESABESİNDEDİR.**

□1883 tarihinde Malatya ilinin Pütürge ilçesinde dünyaya gelir. Babası Ali Efendi çiftçilikle iştigal ederken ticaret maksadıyla İstanbul'a gelir ve daha sonra oğlu Osman'ı 1892'de İstanbul'a getirtir. Zeyrek Mektebi Rüşdiyesi'ne yazılır. Burada hocası Osman Nuri tarafından Nuri lakabı takılarak "Osman Nuri" olarak anılmaya başlanır. Daha sonra Mekteb-i Osmâni ve Mahmudiye Rüşdiyelerinde eğitim hayatına devam eder. Bu sırada Osman Nuri kahvehanede ders çalışmak zorunda kalır. Bu durumu gören sosyolog Mehmed İzzet Bey'in sayesinde Dârüşşafaka'ya yazılır ve 1901 yılında da başarılı bir şekilde mezun olur. Mezun olduğu yıl memuriyet hayatına Şehremâneti'nde başlar. 1901-1904 yılları arasında Ebül'ulâ Mardin ile birlikte medrese derslerine devam eder.

Aynı zamanda İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi'ne başlamıştır. Bu sırada dönemin İstanbul'unda ilim ve fikir hayatının mimarları olan Abdülaziz Mecdi,

Şehbenderzâde Ahmed Hilmi, Babanzâde Ahmed Naim, Muallim Cevdet, Elmalılı M. Hamdi Yazır, Ahmed Avni Konuk, İsmail Fenni Ertuğrul, Mehmed Akif, İsmail Hakkı İzmirli, M. Şerafettin Yaltkaya gibi tanınmış kişilerin sohbetlerine devam eder. İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi'ni birincilikle bitirir.

Bir yandan da memuriyet hayatına devam eden Ergin İstanbul Şehremâneti'nin çeşitli kısımlarında başkâtiplik, mümeyyizlik ve şube müdürlüklerinde bulunur. II. Meşrutiyetin ilânından sonra belediye memurları arasında açılan imtihanı kazanarak Müessesât-ı Hayriyye-i Sıhhiyye İdaresi Umumi kâtipliğine tayin edilir. Bu görev ona belediye hizmetlerini yakından tanıma ve inceleme imkânı verir. Bu kurum ilga edilince görevi merkez emanete kaydırılır ve burada emanet muamelelerini takibe başlar. Bu görevini sürdürürken İstanbul Şehremâneti arşivinin kuruluşunu gerçekleştirir. Burada çalışırken birçok bilgi ve belgeyi gün yüzüne çıkarır.

Kendisine iyi bir altyapı da oluşturan Ergin daha sonraki yıllarda bu birikimini kitaplaştırarak sahalarında önemli eserler meydana getirmiştir.

Osman Nuri Ergin 1927'de ilk nüfus sayımına karar verildiğinde İstanbul sokaklarına isim vermekle görevlendirildi. Beş ay içinde 6214 sokağın birçoğuna Türk büyüklerinin adlarını vererek otuz sekiz haritadan meydana gelen bir rehber hazırladı. Bu eser daha sonra İstanbul Şehri Rehberi adıyla bastırıldı (İstanbul 1934). 1928'de İstanbul Şehremâneti Mecmuası'nı çıkarmaya başladı. Belediyeden ayrılıp vilâyete geçinceye kadar bu derginin yöneticiliğini yaptı. Şehremâneti'ndeki son görevi belediye mektupçuluğudur. İstanbul vilâyet mektupçuluğu görevini sürdürürken 1946'da yaş haddinden emekliye ayrıldı.

Osman Nuri Ergin İstanbul Şehremâneti'ndeki görevinin yanısıra çeşitli okullarda öğretmenlik yaptı. Dârüşşafaka, Vefa Lisesi ve Amerikan Kız Koleji'nde çeşitli dersler okuttu. Belediye Zabıta Memurları Mektebi ile Polis Meslek Mektebi'nde belediyeçilik, kanun ve nizamnameler, halk için açılan gece mekteplerinde de Türkçe, edebiyat, felsefe, sosyoloji, tarih ve belediye bilgileri dersleri verdi. Bu okullarda alfabeyi pratik yoldan öğretmek üzere Kolay Elifbâ (İstanbul 1326) adlı eserini kaleme aldı. Ergin'in öğretmenlik hayatı 1956'ya, araştırma ve yazı hayatı ise ölümüne kadar devam etmiştir.

Şahsiyeti

Türk ilim ve kültür hayatına eşsiz eserlerle katkıda bulunan Osman Nuri Ergin'in hayatı boyunca biriktirdiği kitaplar, tıpkı yazmış ve hazırlamış olduğu eserler gibi gelecek kuşaklara bıraktığı bir hazine mesabesindedir. Büyük bir kütüphanesinin olmasını arzu eden Ergin, kitapçı veya kütüphaneci olmak istediğini söylemiştir. Memuriyet hayatını dolu dolu yaşamış ve üstlendiği görevleri kâmil mânada tamamlamıştır. Yetmiş ve yaşamış olduğu muhitin güzelliklerinden de faydalanan Osman Nuri Ergin'in ahde vefa, kadirşinaslık ve dostluğun

en güzel örneklerinden biri olarak Muallim Cevdet anısına hazırladığı kitap, aynı zamanda ilim ve kültür hayatımıza bırakmış olduğu değerli bir hazinedir.

İstanbul'a kazandırmış olduğu en önemli eserlerinden biri de 1939 yılında Belediye Müzesi ve Kütüphanesi olarak açılan ve daha sonra Taksim'de Atatürk Kitaplığı adı altında hizmete devam eden kütüphanedir. Hayatı boyunca biriktirmiş olduğu 11000 cildi müteceviz kitabı, kuruluşunda yer aldığı bu kütüphaneye bağışlamıştır. Bunlardan 1963 cildi el yazması olup kütüphaneye bağışladığı kitapların kataloğu Nail Bayraktar tarafından dört cilt halinde yayımlanmıştır.

Eserleri:

A) Belediyecilik Tarihi ile ilgili eserleri

1. *Mecelle-i Umûr-ı Belediyeye* (I-V, İstanbul I 330-1338) Türkiye belediyecilik tarihi ve belediye uygulamalarıyla ilgili olan bu çalışma Osman Nuri Ergin'in en önemli eseridir. Eser aynı zamanda İstanbul şehir tarihçiliği açısından da henüz aşılamamıştır. Eserin eski harflerle basılmış orijinali beş cilttir. 1995 yılında dokuz cilt olarak yeni harflere aktarılmıştır. İlk ciltte belediye ve şehir bürokrasisi, batı belediyeleri, esnaf teşkilatları; ikinci ciltte iâşe, temizlik, imar, itfaiye teşkilatları ve yangınlar; üçüncü ciltte belediye kanunları ve teşkilatı; dördüncü ve beşinci ciltte belediye kanunları ve nizamnameler, imtiyazlı şirketlerin şartname ve nizamnameleri; altıncı ciltte sıhhiye işleri; yedinci ve sekizinci ciltlerde imar ve iskan gibi konularda bilgiler ihtiva etmektedir. Dokuzuncu ciltte ise kullanımı kolaylaştırmak için içindekiler bölümü ile dizinler yer almıştır.

2. *Muhtasar Mecelle-i Umûr-ı Belediyeye* (İstanbul 1337). Eser ilk defa 1337/1921'de basılmış, daha sonra kitabın muhteviyatı biraz daha genişletilerek 1339/1923'te ikinci defa basılmıştır. Henüz yeni harflere çevrilmemiştir. Eserde belediye teşkilatının genel yapısı ve tanımlar, belediyenin vazifeleri, belediye kanunları, belediye gelirleri ve vergileri ile tarifeleri yer almaktadır.

3. *Belediye Vergi ve Resimleri Kanu-*

Numerotaj memuru Osman Nuri (Ergin) Taksim alanının köşesindeki su maksemimin duvarına, Cadde-i Kebir tabelasının yerine "İstiklal Caddesi" yazılı yeni tabelayı mihliyor. 1927

nu, *Talimat ve Tarifeleri* (İstanbul 1340). Belediye vergi gelirlerinin tarihçesi, vergi çeşitleri, inşaat ruhsatları, eğlence mahalleri, kadastro ve ifraz haritaları, kantar vergisi, ihtisab, delâliye, nakil vasıtaları, müruriye, zebhiyye (kasaplardan alınan vergi), duhûliye, müskirât, şerefiye vergileri ile bunların tahsil usullerini ihtiva etmektedir.

4. *Beledî Bilgiler* (İstanbul 1932) Osman Nuri Ergin'in vilayet mektupçusu olarak hazırladığı bu kitapta belediye teşkilatı ve vazifeleri, bir meslek olarak belediyecilik, memâlik-i ecnebiyede belediyecilik, İstanbul'da bugünkü ilçe belediyelerinin ilk teşekkülü ve dâire-i belediyeler, İstanbul belediye teşkilâtları anlatılmaktadır.

5. *Cumhuriyet ve İstanbul Mahallî İdaresi* (İstanbul 1933). Bu eser Cumhuriyet'in onuncu yıldönümünde hazırlanmış olup on yılda İstanbul vilayeti ve belediye sınırlarında yapılmış olan faaliyetler anlatılmıştır.

6. *İstanbul Şehri Rehberi* (İstanbul 1934). İstanbul'un ilk şehir rehberidir. Sokak isimleri alfabetik sıra ile harita numaralarına göndermeler yapılarak hazırlanmıştır.

7. *Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişâfı* (İstanbul 1936). Şehircilik tarihinin yanında fert-cemiyet ilişkileri, azınlık idaresi ve patrikhane sistemi ayrıntılı bir şekilde

anlatılmıştır.

8. *İstanbul'da İmar ve İskân Hareketleri* (İstanbul 1938). İstanbul'un fethinden sonra Türklerin İstanbul'u imar ve iskân hareketleri, yol ve meydan çalışmaları, şehir planı tanzimi hususlarında bilgiler vermektedir.

9. *Türk Şehirlerinde İmarat Sistemi* (İstanbul 1939). Aşhane ve aşevi olarak tanınan hayır kurumlarının tarihçesini ele almaktadır.

10. *Türk İmar Tarihinde Vakıflar, Belediyeler, Patrikhaneler* (İstanbul 1944). Şehircilik, şehirde fert ve cemiyet ilişkileri, vakıf müesseseleri ve bunların devletleştirilmesi, azınlıklar ve patrikhanenin idare tarzı, mahallelerin teşekkülü ve idare tarzı, nahiy ve köy teşkilatları gibi hususlar anlatılmıştır.

11. *Fâtih İmareti Vakfiyesi* (İstanbul 1945). İstanbul'un fethinin 500. yılında yayımlanan bu eserde vakfiye nedir, Fatih Sultan Mehmed'in vakfiyeleri, Türk İslam Eserleri Müzesi, Başbakanlık Arşivi Topkapı Sarayı, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü arşivlerindeki vakfiyelerden bahsedilmektedir.

B) Eğitim ve Eğitim Tarihiyle İlgili Eserleri

1. *Kolay Elifba* (İstanbul 1326). Dârüşşafaka Mezunî Cemiyeti idâresinde bulunan gece derslerine mahsus Çırac Mektebi'nde okunmak üzere hazırlanmıştır.

2. *Müessesât-ı Hayriyye-i Sıhhiyye Müdiriyyeti* (İstanbul 1327). Memuriyeti sırasında bu kurumda da görev alan Ergin bu çalışması ile hem kurumu hem de işlevini ortaya koymuştur.

3. *Dârüşşafaka, Türkiye'de İlk Halk Mektebi* (İstanbul 1927, Mehmed İzzet, Mehmed Esad ve Ali Kâmi beylerle birlikte). Eserde Dârüşşafaka'nın müessisleri, Cemiyet-i İlmiye-i Tedrisiyenin teşekkülü, Valide Mektebi, Dârüşşafaka'nın tarihi, tahsili, talebelerin hangi şartlarla okula kabul edildiği, öğretmenleri ile ilgili bilgiler vermektedir.

4. *Türk Maarif Tarihi* (I-III) (İstanbul 1939-1943). Türk eğitim tarihi konusunda yazılmış en geniş çaplı eser olup bugün de değerini korumaktadır. Yazar eserini hazırlarken belli bir tasnif ve mukayese esasına göre tertip etmiştir. Buna göre birinci kısımda Araplaşma ve skolastik tedaris devri 1453-1938, ikinci kısımda garplılaşma ve

yenilik devri 1773-1923; üçüncü kısımda Türkleşme ve milliyetçilik devri, dördüncü kısımda beş asır boyunca İstanbul'da kurulmuş olan ilim ve terbiye müesseselerini inceler.

5. *İstanbul Tıp Mektepleri, Enstitüleri ve Cemiyetleri* (İstanbul 1940).

C) Biyografiler

1. *İstanbul Şehremleri* (İstanbul 1927). 1855-1928 yılları arasında İstanbul belediye reisliği yapmış olan şahısların biyografilerinin yanında bu şahısların İstanbul'a hizmetlerinin de anlatıldığı bir kitaptır. 1996 yılında yeni harflerle yayımlanmıştır.

2. *Muallim Cevdet'in Hayatı, Eserleri ve Kütüphanesi* (İstanbul 1937). Osman Nuri Ergin kadim dostu olan Muallim M. Cevdet'in ölümünden sonra bir anı kitabı hazırlamak istemiş ve dostlarından onun hakkında yazılar istemiştir. Kitabın ilk nüvesini oluşturan bu bölümün ardından Cevdet'in eserleri incelenmiş ve son bölüme de yayımlanmamış birkaç makalesi ile tarih sözlüğü ilave etmiştir. Bu kıymetli eser kısa zamanda tükenmiştir. Yıllar geçtikçe kitaba olan talep artmış ve İ.B.B. Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü tarafından 2005 yılında ikinci baskısı yapılmıştır.

3. *Balıkesirli Abdülaziz Mecdî Tolun, Hayatı ve Şahsiyeti* (İstanbul 1942). Abdülaziz Mecdi Efendi'ye müntesip olan Ergin'in şeyhi hakkında yazdığı bu kitap, tasavvufi yönünü ortaya koymaktadır.

4. *Sadreddin Konevî ve Eserleri* (Ankara 1957). Adından da anlaşılacağı gibi Sadreddin Konevî'nin hayatı ve eserleri anlatılmaktadır.

D) Neşre Hazırladığı Kitaplar

1. *Balıkesirli Abdülaziz Mecdî Divanı* (İstanbul 1945). Abdülaziz Mecdi Efendi'nin divanını derlemiş olan Ergin daha önce de hayatını kaleme almıştı.

2. *İnsan Hakları Beyannâmesinin İslâm Hukukuna Göre İzahı* (İstanbul 1949) Hüseyin Kâzım Kadri'nin asıl adı Teşri-i İnsanî ve İslâmî olan eseri Osman Ergin tarafından ailesinden izin alınarak yayımlanmıştır.

E) Diğer Eserleri

1. *Bibliyografya: İlm-i Ahvâl-i Kütüb* (İstanbul 1937)
2. *Dr. A. Süheyl Ünver Bibliyografyası (III, İstanbul 1941-1952).*

3. *İslâm'da Temellük ve Tasarruf Hakkının Dokunulmazlığı* (Ankara 1949).

4. *Fâtih'in Hoşgörülüğü* (İstanbul 1953).

5. *İbn Sîna Bibliyografyası* (İstanbul 1956).

6. *Evrâk-ı Atıkanın Sûret-i Tasfiyesine Dair Rapor F) Gayr-i matbu eserleri*

1. *Fihrist-i Sefineti's-Sâfi*

2. *Ahmed Sâfi'nin hayatı ve hal tercümesi*

3. *Edebiyat Dersleri*

4. *Mecmua-i Tasavvuf*

5. *Abdülkerîm el-Cilî ve Abdülaziz Mecdî*

6. *Mecmua-i Edebiye ve Tasavvuf*

7. *Galatat Mecmuası*

8. *Envar-ı Hakikat, Hakikat Nurları (sadeleştirme)*

9. *Türkiye'de Vakıf İşleri*

10. *Bahâlik Hakkında Bir Rapor*

11. *İstanbul'un Sokak ve Sadde adları (1-2 c.)*

12. *İstanbul Kütüphanelerindeki Yazma ve Basma*

Tasavvuf Kitapları Fihristi

13. *Atatürk Hakkında bir Konferans*

14. *Muhyiddîn İbn Arabî'nin Eserleri*

15. *Hicaz Demiryolu*

16. *Hanlar ve Kervansaraylar*

17. *Kur'ân-ı Kerîm Lugatları ve Tefsirleri Fihristi*

18. *Fetihten Sonra İstanbul'da Kurulan Vakıf-Vergi Sistemi*

19. *Türk İmar Tarihinde Üç Mimar Sinan*

20. *Bâbiliğin İç Yüzü*

21. *Osmanlıca'da Yanlış Kelimeler ve İbareler*

Osman Nuri Ergin'in ayrıca kendi kurduğu İstanbul Şehremaneti Mecmuası'nda; Tarih Dünyası Dergisi, Resimli Tarih Mecmuası, Siyasî İlimler Dergisi, Demiryolları Dergisi, Adliye Ceridesi, İller ve Belediyeler Dergisi, Türk Tıp Tarihi Arkivi ve Sebülürreşâd'da Hayat ve İslâm ansiklopedilerinde, Cumhuriyet, Tan, Hürriyet, Dünya ve Vakit gazetelerinde birçok makalesi yayımlanmıştır. ■

K A Y N A K L A R

1-Sayar, Ahmet Güner, "Osman Nuri Ergin", DİA, XI, s. 297-298.

2- Osman Nuri Ergin, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi III, s. 180.

3- Osman Nuri Ergin, Mecelle-i Umur-ı Belediyeye